

cisament moltes de les mencions antigues (les dues primeres i la de 1478) són del torrent o barranc.

MENCIONS ANT. 1178: *Torrentem de Galea* (*Llibre dels Privilegis d'Ulldecona*, p. 137); 1321: «Pobla del torrent de la Galera» (bis) (*op. cit.*, p. 110); 1333: in loco de *Galea* (*BABL* v, 121). En docs. de 1340, 1344 i en un altre dels anys 1340: *La Pobla de Gualea* (*BABL* XII, 46 i 47); 1344: la Pobla de la *Galea*, del terme de la ciutat [de Tort.] (*BABL* III, 48); 1359: *La Galea* (*CoDoACA* XII, 43); 1478: (lo terme 10 d'Ulldecona) «plegava a *La Galera* o al barranc de aquella» (*Priv. d'Ulld.*, 169).

En total, doncs, resulta que hagué de ser primordial en la història del nom d'aquest poble el del barranc, car fins i tot en la dada més antiga del poble, la de 1321 se l'anomena ja «pobla», però en funció del torrent de la *Galera*; i des de llavors continuà essent *Pobla de ~*, o sigui lloc poblat al Pla de l. G., o vora el barranc, d'aquest nom.

Quant a l'essència de la paraula *Galera*, és forçós 20 identificar-lo amb el nom l'espècie de nau (*galera*), car també en aquest hi hagué el canvi de terminació, des de *galea* (tal com aquí en les mencions de 1178, 1333 etc.), la forma antiga, que es canvià en *galera*, trivialitzant la terminació; i fou justament en el mateix moment, Ss. XIV-XV (*DECat* IV, 283-7), en què apareix la variant en *-era* en el nom de la població.

Falta explicar l'ocasió de l'aplicació del nom d'una embarcació a un lloc poblat. En això és clar que ens 30 poden orientar els

HOMÒNIMS. Ja se n'indiquen alguns en el *DECat*. En gran part són a la costa: a Felanitx (284b38), a Maó (40), a Ciutadella (51), al Cap de La Nau, a Moraira (285b10). Afegim-hi: una pda. de Cotlliure (xxv, 35 19.14, 23.15); *La Galera*, a la costa N. del Cap de Creus, vora *Cullaró* (xxii, 99.24); un illot adjacent a l'Illa Plana de Santa Pola (xxxv, 129.11, '12 × '20). *La Galiassa*, senya dels pescadors de St. Pol, cap a Malgrat i Blanes (1957) = *galiassa* (*DECat*, 285b17); 40 cf. *Les Galerasses* a Xeresa. Aplicació ben natural puix que són vora mar. *Les Galeres* a Dénia (xxxiii, 77.18).

També n'hi ha, però, terra endintre:

Per la proximitat comarcal amb el de la població en estudi, inetrassa en primer lloc: *Penagalera* (racó de 45 P-G.) recollit a l'enq. del Pinell del Broi (xiii, 78.18), dit també *Penya de La Galera*; és a l'extrem Nord dels Ports de Beseit, prop d'Alfara. Ja consta com *Peña Galea* en doc. de 1205, com he explicat supra a l'art. dedicat a Asnar Laganya. En el procés de límits (S. XIV) 50 entre Horta, Arnes i Rafalgarí, *Pena Galea* va citada prop de *L'Espina*, darrere les *Agulles de Boot* i les *Roques de Pàndols*. Aquí es tracta evidentment d'una comparació de forma: la silueta d'aquesta penya, que recordo molt vistent de lluny, des del Nord, evoca ve- 55 rament la d'una nau navegant damunt onades i onades de serrats. I no hi ha dubte que això ens ha d'explicar la major part dels següents.

La Galera a Llíber (*DECat*, 285b13), *Les Galeres* a Alcanalí (xxxiv, 134.23). A la Serra de Bèrnia, da- 60

munt Altea, al llarg d'un còrrec, emmarcat per penyals, baixa el Runar de *La Galera* (xxxiv, 185.5; xxxv, 151.17, 152.16, '41 × '37). Ja en doc. de 1278, ho trobem; i amb la forma arcaica en *-ea*: una heretat dita *La Galea* en te. d'Alzira (Mtz.Fdo., *Cat. Val. ACA* II, n. 7389): i aqueixa variant és benvinguda, car pel fet de confirmar-nos la identitat amb el nom romànic de la nau, tendeix a apartar-nos de cercar un origen aràbic a noms tan repetits en la part meridional del nostre domini; si bé advertim també que no manquen casos en el Nord del Princ., de l'aplicació a llocs de terra endins, com *La Galera*, veïnat a Bages, te. Gaià (= *Gramullar*, *Nom. C.E.C.*).

És veritat tanmateix que crida l'atenció la insòlita abundància en la zona de l'extrem Sud, on hi ha encara *La Galera*, pda. del Pinós de Monòver (xxxv, 69.9) i altres a Simat i a Catarroja. I un NL important, que em semblà molt suspecte semànticament: perquè, havent-ho inspeccionat detingudament els llocs, ni tan sols hi veia cap penya, perquè era a la part baixa del Barranc de la Font, en te. de Xaraco (xxxii, 192.20, 194.12). Aquí, doncs, potser hi ha prou motiu per cercar-hi un mot aràbic de l'arrel *qrr* («residere» *RMa*), molt documentada en Dozy (*Suppl.* II, 320); com també *RMa* documenta *qarar* 'fons, llit de la mar', 'quietud'; i altres usen *qarâra* (Idrissi i algun poeta); potser en seria un diminutiu **qurâyyira* o *quraira* 'baldufa' o *qarâiri* 'gent de ciutat' (Dozy). Però això i tot, resta mera sospita.

Tanmateix hi ha altres formes de NLL val. amb terminació diferent i mal adaptables a la de *galera*. Una sèrie de masculins: *Costera del Galer* a Lorxa (xxxii, 61.20), *Es Galero* a Tàrbena (xxxi, 196.3), *Pla dels Galerets* a Lutxent (xxxiv, 174.2). Aquestes formes masculines coincideixen amb un masculí, NP, que consta com a nom d'un morisc tortosí: en doc. de 1154 R. Berenguer IV dona a Tortosa, a un *Gallelo*, unes terres que havien estat de *Ubécar* (< *Abu Beqr*). No comptem amb cap base positiva per sospitar que el nom del poble de *La Galera*, encara que vagi pertànyer a l'antic terme municipal de Tortosa (segons el doc. de 1344), vingui d'aquest NP. Però sí que es pot admetre amb versemblança que hi influís i que aquells noms de lloc masculins provinguin de tal NP; car té una explicació ben natural en l'antroponímia aràbiga: l'adj. *qalil* 'petit' (Hess i el *GGAlg.* el registren com NP junt amb altres de la mateixa arrel). Car la forma *Gallelo* pot estar per *Galel* en datiu llatí de donació.

En definitiva el que de tot això hem de deduir en net, és que el nom de la població, com la gran majoria de tots els homònims revistats, ve d'una aplicació del nom de la nau. No essent a la costa, caldria pensar que hi ha hagut algun penyal en el terme que hi donés ocasió: com que el nom del poble ve secundàriament del del barranc, i aquest baixa dels Ports, on els penyals són a balquena, res no ens dissuadeix, doncs, d'equipar aquest nom amb el de la *Pena-Galera*, dels Ports d'Alfara, posats l'un i l'altre en situació simètrica: un